

Istoria folosită ca armă politică: Imaginea Moldovei în manualele școlare rusești

2025

Artur Leșcu

Doctor în istorie și expert în domeniul securitate

Introducere

Narațiunea istorică nu este niciodată neutră. E natural să fie așa. Lecțiile de istorie există inclusiv pentru o educație patriotică. E firesc ca la lecțiile de istorie să fie subliniate momente glorioase din trecut. E nefiresc când totul se transformă în instrumentalizarea justificării acțiunilor politice și pretențiilor teritoriale contemporane. Manualele școlare constituie un mediu privilegiat pentru transmiterea unei viziuni ideologice asupra trecutului. Analiza fragmentelor din manualele de istorie utilizate în clasele a IX-a, a X-a și a XI-a în Federația Rusă relevă o abordare profund geopolitică, propagandistică și distorsionată a istoriei Republicii Moldova. Manualele rusești prezintă Moldova ca pe un teritoriu istoric rusesc, slab legitimat ca stat suveran și expus influențelor externe ostile, în contradicție cu realitățile istorice documentate și cu dreptul internațional.

Anexările din 1812 și 1940 prezentate ca reîntregiri istorice cu Rusia

Manualele rusești tratează integrarea Basarabiei în Imperiul Țarist (1812) și în Uniunea Sovietică (1940) ca acte de „reîntregire istorică”. Astfel, războiul ruso-turc din 1806–1812 este prezentat în mod concis ca premisă firească a anexării teritoriului dintre Prut și Nistru (История России под редакцией А. В. Торкунова, ч.1., 9 класс, р. 23), fără nicio referire la lipsa unui acord al populației locale sau la caracterul arbitrar al graniței trasate. Niciun cuvânt despre faptul că Imperiul Otoman, deși era suzeran al Moldovei, nu avea dreptul să cedeze părți dintr-un teritoriu care, conform dreptului internațional al epocii, aparținea formal unui stat autonom – Principatul Moldovei. Tratatul de la București (1812), încheiat între Rusia și Poarta Otomană, a fost astfel o înțelegere între două mari puteri imperiale în detrimentul unui stat mai mic, fără consultarea sau consimțământul populației locale și cu ignorarea statutului juridic al Moldovei.

В то время, когда российские войска противостояли Ирану, войну России объявила Турция. Так началась русско-турецкая война 1806—1812 гг. Под нажимом Наполеона, сулившего ему поддержку, турецкий султан стремился вернуть утраченные Крым и часть Грузии. Однако достичь своей цели султан не смог. В 1807 г. русские войска отразили наступление турок на Западном Кавказе и на Балканах. В этом же году русский флот под командованием адмирала Д. Н. Сенявина одержал крупные победы в Дарданелльском и Афонском морских сражениях, полностью разгромив турецкий флот. Результатом стало заключение Бухарестского мира 1812 г. и вхождение в состав России Бессарабии (земель между реками Днестр и Прут).

История России под редакцией А. В. Торкунова, ч.1., 9 класс, р. 23

Evenimentele din vara anului 1940 sunt descrise ca „revenire în componența Rusiei” (Мединский В.Р., Торкунов А.В., История России 1914 - 1945, 10 класс, р. 492), evitându-se cu desăvârșire calificarea juridică de ocupație militară rezultată în urma ultimatumului din 26 iunie 1940. Țin să amintesc că România nu era în stare de război cu Uniunea Sovietică, nu existase vreo sentință sau arbitraj internațional care să justifice schimbarea granițelor. Formularea din manual maschează realitatea unei agresiuni, o violare a suveranității României.

1927 г. — учреждение звания Героя Труда
1928—1929 гг. — свёртывание нэпа
1928 г. — Шахтинский процесс
1928—1932 гг. — первая пятилетка
1929 г. — переход к сплошной коллективизации сельского хозяйства («великий перелом»)
1930 г. — ликвидация массовой безработицы, закрытие бирж труда
1930—1935 гг. — карточная система снабжения населения
1932 г. — введение паспортной системы
1932—1933 гг. — голод в СССР
1933—1937 гг. — вторая пятилетка
1934 г. — учреждение звания Героя Советского Союза
5 декабря 1936 г. — принятие новой Конституции СССР
1937—1938 гг. — пик массовых политических репрессий
1938 г. — учреждение звания Героя Социалистического Труда
24 июля — 11 августа 1938 г. — военный конфликт с Японией на оз. Хасан
11 мая — 16 сентября 1939 г. — военный конфликт с Японией на р. Халхин-Гол
23 августа 1939 г. — советско-германский договор о ненападении
1 сентября 1939 — 3 сентября 1945 г. — Вторая мировая война
30 ноября 1939 — 12 марта 1940 г. — советско-финляндская война
1940 г. — возвращение Прибалтики и Бессарабии в состав России

Мединский В.Р., Торкунов А.В., История России 1914 - 1945, 10 класс, р. 492

Revizionism istoric, legitimizarea agresiunii

În mod repetat, aceste manuale atribuie legitimitate pretențiilor rusești asupra teritoriului basarabean prin invocarea pierderilor suferite de Rusia după 1918. ”Protocolul secret privind delimitarea sferelor de influență ale celor două țări prevedea că în sfera sovietică urmau să intre Finlanda, Estonia, Letonia, teritoriile Belarusului de Vest și ale Ucrainei de Vest, precum și Basarabia. Acestea erau teritorii pe care Rusia le pierduse după Primul Război Mondial” (Мединский В.Р., Торкунов А.В., История России 1914 - 1945, 10 класс, р. 282). Așa se construiește un cadru narativ care legitimează nu doar trecutul imperial, ci și politica externă actuală a Federației Ruse. Pierderea Basarabiei în 1918 este echivalată cu o nedreptate istorică, ce trebuia „corectată”. În realitate, unirea Basarabiei cu România în 1918 a fost decisă prin voința exprimată de Sfatul Țării, în condițiile prăbușirii administrației țariste și ale autodeterminării naționale. Prezentarea acestor evenimente drept „pierderi” teritoriale ale Rusiei ignoră atât voința populației, cât și cadrul juridic al momentului, înlocuindu-le cu o logică revizionistă care legitimează expansiunea prin forță și rescrierea granițelor în funcție de interesele geopolitice ale Moscovei.

ся секретный протокол о разграничении сфер интересов двух стран: к советской сфере были отнесены Финляндия, Эстония, Латвия, земли Западной Белоруссии и Западной Украины (находившиеся

ГЛАВА II

Подписание договора о ненападении между СССР и нацистской Германией в Москве 23 августа 1939 г.

Договор подписали со стороны СССР глава правительства и нарком иностранных дел В. Молотов и министр иностранных дел И. Риббентроп (поэтому его ещё называют пактом Молотова—Риббентропа). СССР выиграл время для подготовки к войне, внёс разлад в коалицию Германии и Японии.

под господством Польши с 1921 г.), а также Бессарабия (оккупированная Румынией в 1918 г.). Это были территории, которые Россия потеряла после Первой мировой войны. С помощью принятой

Мединский В.Р., Торкунов А.В., История России 1914 - 1945, 10 класс, р. 282

Formarea RSSM interpretată ca act firesc al construcției sovietice, nu o impunere forțată

O altă trăsătură recurentă în manuale este prezentarea Republicii Moldova ca entitate artificială, creată exclusiv în logica politico-administrativă a Uniunii Sovietice. În pagina 290 din manualul de istorie pentru clasa a X-a este menționat că formarea RSS Moldovenești a rezultat din unirea Basarabiei cu Republica Autonomă Moldovenească (RAMN) (Мединский В.Р., Торкунов А.В., История России 1914 - 1945, 10 класс, р. 289), care făcea parte anterior din RSS Ucraineană.

Этим же летом советское руководство потребовало от Румынии возвратить СССР Бессарабию, отторгнутую от России в 1918 г., а также передать Северную Буковину. После согласия Румынии с этими требованиями в составе СССР появилась Молдавская Советская Социалистическая Республика. Она возникла в результате объединения Бессарабии с ранее входившей в УССР Молдавской автономной республикой. Территория Северной Буковины вошла в состав УССР.

Мединский В.Р., Торкунов А.В., История России 1914 - 1945, 10 класс, р. 289

Această formulare insinuează că Moldova nu are o istorie proprie coerentă și că existența sa este o consecință a voinței și generozității sovietice. Construcție narativă dată contribuie la subminarea percepției despre legitimitatea istorică a statului moldovean. Existența Moldovei este prezentată ca un rezultat direct al deciziilor Moscovei, nu al unei voințe populare sau al unui parcurs istoric propriu. Această abordare are rolul de a desconsidera fundamentele identitare și juridice ale statului moldovean, portretizându-l ca o creație artificială a URSS-ului. Formularea din manual falsifică atât realitatea istorică, cât și caracterul forțat al procesului. În fapt, „unirea” a fost un act unilateral impus de conducerea sovietică, în urma ocupării Basarabiei prin ultimatumul din 1940. RAMN creată în 1924 a fost un proiect ideologic menit să susțină pretențiile ulterioare ale URSS asupra teritoriilor românești de peste Prut. Așadar, formarea RSS Moldovenești nu a fost rezultatul unui proces firesc de autodeterminare sau al unei voințe colective exprimate democratic, ci al unei construcții geopolitice artificial impuse de un regim totalitar.

Delegitimarea relației cu România

Imaginea României este prezentată în termeni negativi, evocând o așa-zisă „campanie naționalistă de absorbție” a Moldovei (Мединский В.Р., Чубарьян А. О., Всеобщая история 1945 - начало XXI века, 11 класс, p. 81).

10 Восточная Европа в 1990-х гг. и начале XXI в. В большинстве стран Восточной Европы в 1990-х гг. продолжались «шоковые» реформы. Однако их результаты не везде были одинаковыми. Например, Чехия сумела добиться привлечения западных капиталов, и её экономика стала динамично развиваться. В Болгарии и Румынии «вестернизация» не привела к экономическому процветанию, промышленность рухнула, а следствием неудач стала политическая нестабильность. В Румынии происходили шахтёрские волнения, столкновения рабочих с полицией. Одновременно в стране началась националистическая кампания по поглощению соседней Молдавии, ставшей независимой республикой. В Болгарии длительные студенческие волнения позволили либералам отстранить от власти социалистическую партию.

Мединский В.Р., Чубарьян А. О., Всеобщая история 1945 - начало XXI века, 11 класс, p. 81

Unirea din 1918 este calificată ca „ocupare” (Мединский В.Р., Торкунов А.В., История России 1914 - 1945, 10 класс, p. 282).

În mod evident, este evitată orice mențiune despre votul Sfatului Țării, despre realitatea prăbușirii Imperiului Rus și despre voința majoritară a populației basarabene. În această logică, orice apropiere între Moldova și România este considerată ilegală și periculoasă. Această prezentare răspunde unei strategii narrative menite să delimiteze identitar Moldova de România și să cultive percepția unei entități moldovenești separate, tradițional pro-ruse.

Justificarea separatismului și ridiculizarea aspirațiilor europene

Evenimentele post-sovietice sunt și ele tratate dintr-o perspectivă ideologică. Manualele susțin că, în 1991, populația din Găgăuzia și Transnistria ar fi votat pentru păstrarea URSS (Мединский В.Р., Торкунов А.В., История России 1945 - начало XXI века, 11 класс, p. 258), în contrast cu refuzul autorităților de la Chișinău. Această formulare sprijină indirect narativul rus privind legitimitatea proiectelor separatiste și delegitimează acțiunile guvernului moldovean. Se omite deliberat faptul că referendumul din martie 1991 a fost organizat ilegal în aceste regiuni, fără recunoașterea autorităților centrale ale RSS Moldovenești. În plus, referendumul a avut loc într-un context de presiune politică și militară, iar rezultatele invocate de propaganda sovietică și ulterior rusă nu reflectă o consultare democratică și echitabilă a populației.

17 марта 1991 г. был проведён Всесоюзный референдум, на котором более 76 % граждан СССР высказались за сохранение Союза. Власти Латвии, Эстонии, Литвы, Армении и Грузии бойкотировали его проведение. Власти Молдавии объявили об отказе от участия в референдуме, однако он состоялся на территории самопровозглашённых республик Гагаузии и Приднестровья, ранее заявивших о своём суверенитете и отделении от Молдавии.

Мединский В.Р., Торкунов А.В., История России 1945 - начало XXI века, 11 класс, p. 258

Mai mult, aspirațiile europene ale Republicii Moldova sunt asociate cu instabilitate politică (Мединский В.Р., Чубарьян А. О., Всеобщая история 1945 - начало XXI века, 11 класс, p. 83), sugerând că orientarea pro-europeană este cauza crizelor interne și nu un proiect de modernizare democratică.

и Румынии «вестернизация» не привела к экономическому процветанию, промышленность рухнула, а следствием неудач стала политическая нестабильность. В Румынии происходили шахтёрские волнения, столкновения рабочих с полицией. Одновременно в стране началась националистическая кампания по поглощению соседней Молдавии, ставшей независимой республикой. В Болгарии длительные студенческие волнения позволили либералам отстранить от власти социалистическую партию.

Мединский В.Р., Чубарьян А. О., Всеобщая история 1945 - начало XXI века, 11 класс, p. 83

Imaginea idilică a trecutului sovietic

În același timp se oferă o prezentare idilică a politicilor economice sovietice, subliniind „specializarea” RSS Moldovenești în producția agricolă și creșterea economică accelerată (Мединский В.Р., Торкунов А.В., История России 1945 - начало XXI века, 11 класс, p. 188).

3 Развитие республик в рамках единого государства. В ходе экономической реформы 1965 г. власти сделали акцент на усилении специализации экономики союзных республик. Каждая должна была развивать традиционное производство: Казахстан — выращивание зерна и получение продуктов животноводства; Узбекистан — хлопководство; Туркмения — добычу газа и нефти;

Молдавия — выращивание овощей и фруктов; республики Прибалтики — сельское и рыбное хозяйство.

При этом промышленное развитие менее развитых республик планировалось наиболее ускоренными темпами. Наибольшими показатели роста были в Белоруссии, Молдавии, Туркмении, Киргизии, Азербайджане, Узбекистане, Литве. Это способствовало не

Мединский В.Р., Торкунов А.В., История России 1945 - начало XXI века, 11 класс, р. 188

Această versiune ignoră realitățile dureroase ale colectivizării, ale politicii de rusificare sau ale industrializării inegale. Prin această prezentare, manualele contribuie la cultivarea nostalgiei față de perioada sovietică, fără o analiză critică a costurilor sociale și culturale ale acestui regim. Termenul de „specializare” maschează, de fapt, o politică de subordonare economică, care a menținut republica într-o dependență structurală față de Moscova. În plus, datele privind „creșterea” sunt prezentate selectiv, ignorând crizele alimentare și penuria de bunuri de consum

Concluzii: istoria ca instrument geopolitic

În cele din urmă e foarte limpede că manualele rusești de istorie proiectează asupra Republicii Moldova o imagine care nu reflectă fidel faptele istorice, ci răspunde unei nevoi ideologice de reafirmare a prezenței și influenței ruse în fostul spațiu sovietic. Această viziune se construiește pe trei piloni principali: delegitimarea relației cu România, justificarea anexărilor istorice și prezentarea Moscovei ca garant al stabilității și progresului.

Într-un context geopolitic marcat de tensiuni și de conflicte identitare, o astfel de abordare istoriografică nu doar distorsionează trecutul, ci afectează prezentul și viitorul relațiilor dintre state. Manualele rusești de istorie proiectează asupra Republicii Moldova o imagine ideologizată, marcată de clișee geopolitice și distorsionări ale faptelor istorice. Narativul cultivat în aceste manuale servește drept suport discursiv pentru politicile externe ale Federației Ruse în fostul spațiu sovietic. Aceste manuale sunt coordonate sau semnate de personajul extrem de controversat precum Vladimir Medinski, fost ministru al culturii al Federației Ruse și una dintre cele mai influente figuri

în politicile memoriei promovate de regimul de la Kremlin. Medinski este cunoscut nu doar pentru orientarea sa naționalistă radicală, ci și pentru pozițiile revizioniste, fiind acuzat în repetate rânduri de manipulare grosolană a faptelor istorice în scop propagandistic. Sub influența sa, istoria a fost transformată într-un instrument ideologic menit să glorifice trecutul imperial și sovietic al Rusiei, să justifice politicile actuale ale regimului Putin și să consolideze o imagine hegemonică a Moscovei în fostul spațiu sovietic. În plus, Medinski a fost implicat în proiecte de "standardizare patriotică" a manualelor școlare, promovând ideea că adevărul istoric trebuie subordonat interesului național. Această concepție contravine în mod flagrant principiilor unei educații istorice critice, bazate pe pluralismul interpretărilor și pe rigoare științifică.

Această viziune istoriografică nu doar că afectează percepția elevilor ruși asupra istoriei vecinilor lor, ci are efecte concrete asupra relațiilor internaționale și asupra securității regionale.